

THE COUNTRY CODE

Please respect the Anglesey landscape, and take note that cyclists are not permitted on public footpaths. Follow these simple guidelines when out walking:

- ENJOY THE COUNTRYSIDE AND RESPECT ITS LIFE AND WORK
- GUARD AGAINST ALL RISK OF FIRE
- FASTEN ALL GATES
- KEEP YOUR DOGS UNDER CLOSE CONTROL AND ON A LEAD WHERE THERE IS LIVESTOCK
- KEEP TO PUBLIC PATHS ACROSS FARMLAND
- USE GATES AND STILES TO CROSS FENCES, HEDGES & WALLS
- LEAVE LIVESTOCK, CROPS AND MACHINERY ALONE
- TAKE YOUR LITTER HOME
- HELP TO KEEP ALL WATER CLEAN
- PROTECT WILDLIFE, PLANTS AND TREES
- TAKE SPECIAL CARE ON COUNTRY ROADS
- MAKE NO UNNECESSARY NOISE

Y CÔD CEFN GWLAD

Parchwch dirwedd Ynys Môn, a sylwch na chaniateir defnyddio beiciau ar lwybrau cyhoeddus. Os gwelwch yn dda dilynwch y Rheolau Cefn Gwlad:

- MWYNHEWCH GEFN GWLAD A PHARCHWCH EI FYWYD A'I WAITH
- BYDDWCH AR EICH GWYLIADWRIAETH RHAG PERYGLON TÂN
- CAEWCH BOB CLWYD
- CADWCH EICH CŴN O DAN REOLAETH AGOS AC AR DENNYN LLE BOD DA BYW
- CADWCH AT LWYBRAU CYHOEDDUS AR DRAWS FFERMDIR
- DEFNYDDIWCH GLWYDI A CHAMFEYDD I GROESI FFENSYS, GWRYCHOEDD A WALIAU
- GADEWCH LONYDD I DDA BYW, CNYDAU A PHEIRIANWAITH
- EWCH Â'CH SBWRIEL GARTREF
- HELPWCH I GADW POB DŴR LÂN
- DIOGELWCH FYWYD GWYLLT, PLANHIGION A CHOED
- CYMERWCH OFAL ARBENNIG AR FFYRDD CEFN GWLAD
- PEIDIWCH Â GWNEUD SŴN DIANGEN

Jim Clark

Llyn Alaw

HOW TO GET THERE

BY CAR: Llyn Alaw is well sign-posted from all directions. From Llanerch-y-medd head south on the B5112, then turn right to Llantrisant. Turn right again just after Llantrisant new church, and Llyn Alaw is on the right. Alternatively turn off the A5025 in Llanfachraeth and approach Llantrisant from the other direction.

BY BUS: For all bus enquiries call 0870 608 2 608

SUT I GYRRAEDD YNO

GYDA CHAR: Mae Llyn Alaw wedi'i arwyddo'n dda o bob cyfeiriad. O Llanerch-y-medd ewch tua'r de ar y B5112, yna trowch i'r dde i Lantrisant. Trowch i'r dde unwaith eto yn union ar ôl eglwys newydd Llantrisant, ac mae Llyn Alaw ar y dde. Gellwch hefyd droi oddi ar yr A5025 yn Llanfachraeth a chyrraedd Llantrisant o'r cyfeiriad arall.

GYDA BWS: Am holl ymholiadau busiau ffoniwch 0870 608 2 608

This is just one of a series of leaflets featuring circular walks on the Isle of Anglesey.

Mae'r daflen yma yn un o nifer o dafenni am cylchdeithiau cerdded ar Ynys Môn.

For more details please contact / am fwy o wybodaeth cysylltwch â:

Menter Môn, Llys Goferydd, Bryn Cefni Industrial Estate, Llangefni, Isle of Anglesey LL77 7XA, North Wales.

e-mail / e-bost: angleseywalks@mentermon.com

website / ar y we: www.menternet.com Tel / Ffôn: 01248 725 500

© Menter Môn 2004. Produced by Menter Môn. Designed by Rosie Frankland & W.O. Jones Printers.

Path problems should be reported to: Highways & Technical Services Department, Anglesey County Council, Council Offices, Llangefni, LL77 7TW.

© Menter Môn 2004. Cynhyrchwyd gan Menter Môn. Dylunwyd gan Rosie Frankland & Argraffwyr W.O. Jones. Cysylltwch gydag Adran Prifrydd a Gwasanaethau Technegol Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfa'r Sir, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW, os oes unrhyw broblem gyda'r llwybr.

LLYN ALAW - CEIDIO & SANNAN

CIRCULAR WALKS ON THE ISLE OF ANGLESEY

Named after the Celtic Saints

CYLCHDEITHIAU CERDDED AR YNYS MÔN

Wedi eu henwi ar ôl Seintiau Celtaidd

SANNAN

SH372 856

LLYN ALAW - LLYNNON MILL (Anti-clockwise direction)

Turn left out of the main entrance to **LLYN ALAW** and walk down the road. Just before the bridge over the river Alaw, turn right up into a field and follow the field boundaries to **GLAN ALAW** farm. Proceed down the farm track to the road.

About halfway down the road on the left is **'BEDD BRANWEN'** or **'BRANWEN'S GRAVE'**; a burial mound dating back to 2000BC, best known by its literary association with Branwen from the Mabinogion. There is no public access to this site. When you reach the lane turn left, into the village of **ELIM**. Turn right, then head down a track to **MARIAN FARM**. Proceed around the back of the farm, diagonally across the fields, to come out on a lane. Turn right, go straight across the x-roads and up the lane to **LLYNNON MILL**. For a shorter walk, after Llynnon mill go back across the x-roads and follow the lane to **HOWELL WATER MILL** on your left. Then follow directions **HOWELL MILL - LLYN ALAW**.

LLYNNON MILL - HOWELL MILL

Turn left out of **LLYNNON MILL**, and turn right shortly, onto a public footpath. Follow this path across the field and through the woodland to a lane. Turn left, then right, down a farm track. Follow the track to the

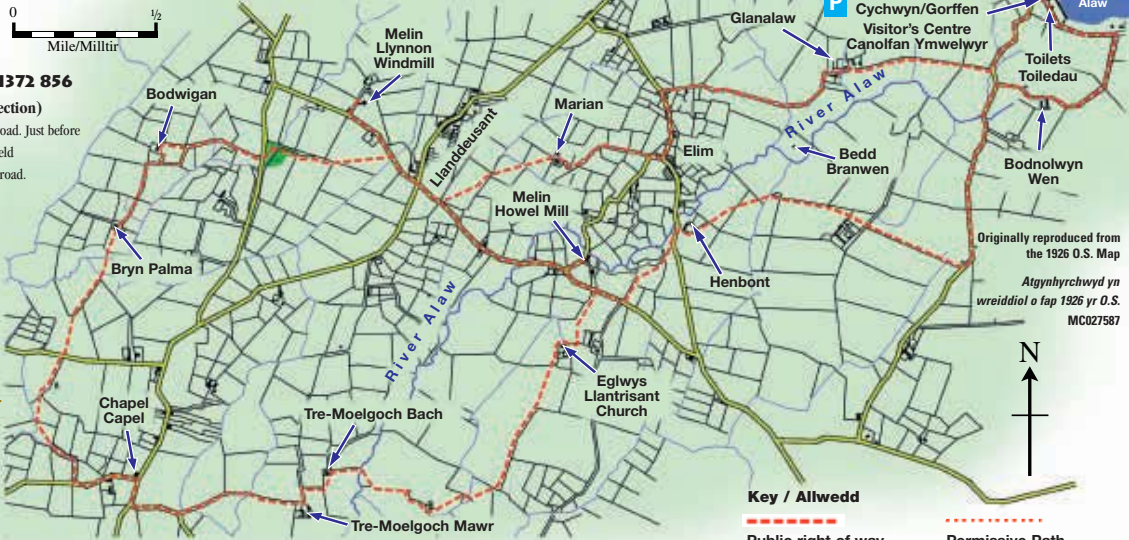
end, pass over the stile, through the fields crossing the streams, up the hill to come out on a lane. Cross the road and go straight into the next field, past the trig point, then bear left down a field to a gate and track. You will come out on a lane. Turn left, then right at the T-junction by the chapel, then left down another lane. Shortly bear left onto a track, past **TRE-MOELGOCH MAWR** and **TRE-MOELGOCH BACH** and over the **RIVER ALAW** once again (pass under pylons). Bear right up over the hill, passing a disused farm. Go through the gateway and up the fields to the church of **ST. GAFRAN, ST. IEUAN** and **ST. SANNAN**. The church is owned by a charity called 'Friends of Friendless Churches' and dates from the 14th century. Walk around the church, up the track across the field to a lane. Turn left to **HOWELL MILL**, on the right.

HOWELL MILL - LLYN ALAW

Turn left out of **HOWELL MILL**, then left again off the lane onto a footpath to walk past the mill pond used to power the mill. Turn left along the road, then right, next to **HENBONT FARM** before the bridge. Bear left up the hill, over the stiles and cross a drainage ditch. Proceed up the hill following the field boundary on your left to a large farm. Pass the farm and join an access track through a field to a road. Turn left, along the road then turn right just before the bridge up past **BODNOLWYN WEN** farm. After the farm follow the grassy track down towards the lake. Turn left on the road to the car park.

Melin Howel

Key / Allwedd
 - - - - - Public right of way
 - - - - - Hawl tramwy cyhoeddus
 - - - - - Permissive Path
 - - - - - Llwyr drwy ganiatad

SANNAN SH372 856

LLYN ALAW - MELIN LLYNNON (Cyfeiriad gwrthglocwedd)

Trowch i'r chwth o'r brif mynediad i **LYN ALAW** a cherrddwch i lawr y ffordd. Yn union cyn cyrraedd y bont dros **AFON ALAW**, trowch i'r dde i fyny i gae a dilynwch derfynau'r cae i fferm **GLAN ALAW**. Ewch yn eich blaen i lawr lôn y fferm i'r ffordd. Tua hanner ffordd i lawr y ffordd ar y chwth fel welwch **'BEDD BRANWEN'**, tomen gladdu sy'n dyddio'n ôl i 2000CC, ac yn fwyaf adnabyddus oherwydd ei chysylltiad llenyddol â Branwen o'r Mabinogion. Nid oes mynediad cyhoeddus i'r safle hwn. Pan gyrraeddwch y lôn trowch i'r chwth, i bentref **ELIM**. Trowch i'r dde, ac yna ewch i lawr lôn, a'i dilyn i **FFERM MARIAN**. Ewch y tu cefn i'r fferm, yn groes-gongl ar draws tri chae, ac fe ddeddwch i lôn. Trowch i'r dde, ewch yn syth ar draws y groesffordd ac i fyny'r lôn i **FELIN LLYNNON**. Am daith fyrach, ar ôl Melin Llynnon ewch yn ôl dros y groesffordd a dilynwch y lôn i **FELIN DDŴR HOWEL** ar y chwth ichi. Yna dilynwch y cyfarwyddiadau o **FELIN HOWEL** i **LYN ALAW**.

MELIN LLYNNON - MELIN HOWEL

Trowch i'r chwth o **FELIN HOWEL** ac yn fuan trowch i'r dde ar hyd llwybr troed cyhoeddus. Dilynwch y llwybr hwn dros y cae a thryw'r coed i lôn fach. Trowch i'r chwth ac yna i'r dde i lawr lôn fferm. Ewch i ben y lôn, dros y gamfa, trwy'r caeau gan groesi'r nentydd, i fyny'r allt i gyrraedd lôn. Croeswch y ffordd ac ewch yn eich blaen i'r cae nesaf, heibio'r pwynt trig, yna cadwch i'r

chwth i lawr y caeau i giât a thrac. Fe ddeddwch i lôn. Trowch i'r chwth, yna i'r dde wrth y gyffordd ger y **CAPEL**, ac yna i'r chwth i lawr lôn fach arall. Yn fuan cadwch i'r chwth ar drac, heibio **TRE-MOELGOCH FAWR** a **THRE-MOELGOCH BACH** a thros yr **AFON ALAW** unwaith eto (ewch o dan y pellonau). Cadwch i'r dde dros y bryn, heibio yr hen fferm. Ewch drwy adwy ac i fyny y caeau tuag at **EGLWYS SANT GAFRAN, SANT IEUAN** a **SANT SANNAN**. Mae'r eglwys yn eiddo i elusen o'r enw 'Cyfeillion yr Eglwys Ddysgfaill' ac mae'n dyddio o'r 14eg ganrif. Cerdwch heibio'r eglwys, i fyny'r llwybr ac ar draws y cae i gyrraedd lôn. Trowch i'r chwth i **FELIN HOWEL** ar y dde.

MELIN HOWEL - LLYN ALAW

Trowch i'r chwth o **FELIN HOWEL**, ac yna i'r chwth unwaith eto oddi ar y ffordd ar hyd llwybr troed i gerdded heibio pwll melin a ddefnyddwyd i yrru'r felin. Pan gyrraeddwch y ffordd trowch i'r chwth, ac yna i'r dde, wrth ochr y fferm cyn y bont. Cadwch i'r chwth i fyny'r allt, dros y canfeydd a chroesi'r ffos ddraenio. Ewch i fyny'r allt gan ddilyn terfyn y cae ar y chwth i fferm fawr. Ewch heibio'r fferm hon ac ymunwch â thrac mynediad trwy gae i lôn fach. Trowch i'r chwth, ar hyd y ffordd ac yna trowch i'r dde yn union cyn cyrraedd y bont i fyny heibio fferm **BODNOLWYN WEN**. Ar ôl y fferm honno dilynwch y trac gwellog i lawr tua'r llyn. Trowch i'r chwth oddi ar y ffordd i'r maes parcio.

FOLLOW THE WAY-MARKERS DILYNWCH Y CYFEIRBYST

Ewch dros y gamfa trwy'r caeau ymlaen am y pwll a fferm **LLWYDIARTH FAWR**. Ewch heibio cwtiau'r fferm ac i lawr y lôn i'r brif ffordd. Gyda gofal, trowch i'r dde ar hyd y ffordd, ac yna'n fuan i'r chwth ar lwybr troed. Ewch yn syth yn eich blaen ar hyd y llwybr hwn, croeswch yr hen reilffordd a'r nant i fyny i lôn. Wrth y lôn hon trowch i'r chwth, ac yna i'r dde wrth y gyffordd ger yr eglwys.

EGLWYS SANT CEIDIO - LLYN ALAW

O'r eglwys ewch yn eich blaen i ben y lôn. Ewch trwy'r giât, trowch i'r dde am fnyddiad i'r **WYLFADA ADAR** a throwch i'r chwth i ddychwelyd i ddechrau'r daith. Ewch heibio'r byrddau picnic a dilynwch y ffordd ar hyd glan y llyn. Bydd y llwybr hwn, sy'n cadw gyda'r lan, yn eich arwain yn ôl i'r argae y gwnaethoch ei groesi'n gynharach. Ewch yn eich ôl i'r maes parcio.

Key / Allwedd
 - - - - - Public right of way
 - - - - - Hawl tramwy cyhoeddus
 - - - - - Permissive Path
 - - - - - Llwyr drwy ganiatad

CEIDIO

SH372 856

LLYN ALAW - PANDY FARM (Anti-clockwise direction)

Begin from **LLYN ALAW CAR PARK**. Head around the base of the lake and proceed over the far dam to the eastern shore. Turn right up the fields, cross a track, and through more fields to come out at **Tŷ NEWYDD** on the lane. Turn left down a farm track. At a T-junction in the tracks turn left for a short walk back to the car park following the shore of the **ALAW**, or turn right to continue past **MEINIR FARM**. Proceed along a wide track. For another shorter alternative turn left after a left bend in the track. This path takes you past the ruins of a church, and a number of farms to pick up the route **ST. CEIDIO'S CHURCH - LLYN ALAW**. To continue on the main route follow the wide track from **MEINIR** to **PANDY**; an old fulling mill.

PANDY FARM - ST. CEIDIO'S CHURCH

Turn right along the lane, over the stream, turning right onto a track opposite a farm. Go across the field to come out on a lane. Turn left, then right at the T-junction. At the main road turn left into **LANNERCH-Y-MEDD**. At the roundabout go straight on, up the hill. Just before the road curves right to go out of the village turn left down a track. Go over the stile through the fields heading towards the pond and **LLWYDIARTH FAWR FARM**. Pass by the outbuildings and down the drive to the main road. With care, turn right along the road, and then left shortly onto a footpath. Proceed straight along this path, cross the disused railway line, and a stream, up to a lane. At the lane turn left, then right at the T-junction by the church.

ST. CEIDIO'S CHURCH - LLYN ALAW

From the church proceed along the lane down to the end. Go through the gate, turn right for access to the **BIRD HIDE** and turn left to return to the start of the walk. Pass the picnic tables and follow the path along the lakeside. This path, hugging the shore, will take you right back to the dam you crossed earlier. Re-trace your steps back to the car park.

Llyn Alaw

Jim Clark

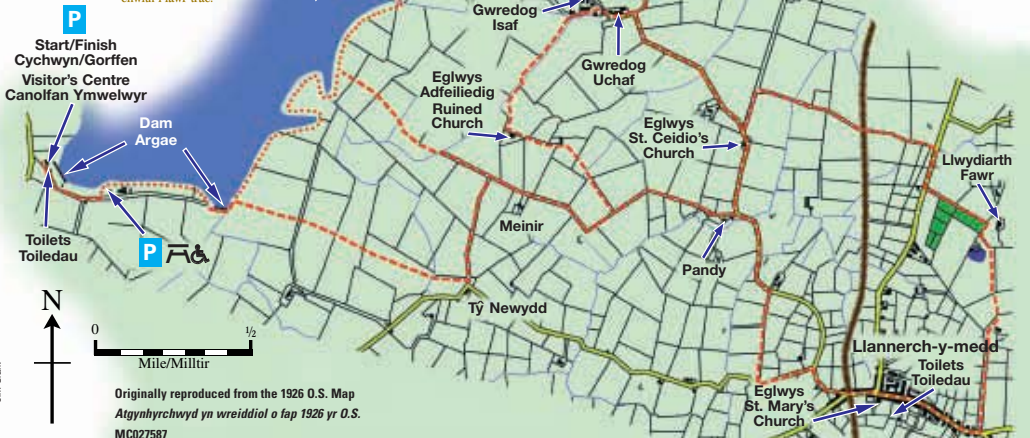
CEIDIO SH372 856

LLYN ALAW - FFERM PANDY (Cyfeiriad gwrthglocwedd)

Cychwynwch o **FAES PARCIO LLYN ALAW**. Ewch o angylch pen isaf y llyn ac yna ymlaen dros yr argae pellaf i'r lan ddwyreiniol. Trowch i'r dde i fyny'r caeau, croeswch drac, a thros fwy o gaeau i gyrraedd **Tŷ NEWYDD** ar y lôn. Trowch i'r chwth i lawr lôn fferm. Wrth y gyffordd yn y llwybrau trowch i'r chwth am daith fer yn ôl i'r maes parcio gan ddilyn glannau'r **ALAW**, trowch i'r dde i fynd yn eich blaen heibio **FFERM MEINIR**. Ewch ar hyd trac llydan. Am daith arall fyrach trowch i'r chwth heibio'r tro i'r chwth yn y trac. Bydd y llwybr hwn yn eich arwain heibio adfeilion eglwys, a nifer o ffermydd i gyrraedd llwybr **EGLWYS SANT CEIDIO - LLYN ALAW**. I fynd yn eich blaen ar hyd y brif drac dilynwch y trac llydan o **FEINIR** i **BANDY**, hen felin bannu.

FFERM PANDY - EGLWYS SANT CEIDIO

Trowch i'r dde ar hyd y lôn fach, dros y nant, gan droi i'r dde ar drac cyferbyn â fferm. Ewch dros y cae i ddod allan ar lôn. Trowch i'r chwth, ac yna i'r dde yn y gyffordd. Wrth y brif ffordd trowch i'r chwth i **LANNERCH-Y-MEDD**. Wrth y gylchfan ewch yn eich blaen, i fyny'r allt. Yn union cyn y tro i'r dde yn y ffordd i fynd o'r pentref trowch i'r chwth i lawr trac.

Originally reproduced from the 1926 O.S. Map
 Atyghnyrchwyd yn wreiddiol o fap 1926 yr O.S.
 MC027587

ST. CEIDIO & ST. SANNAN

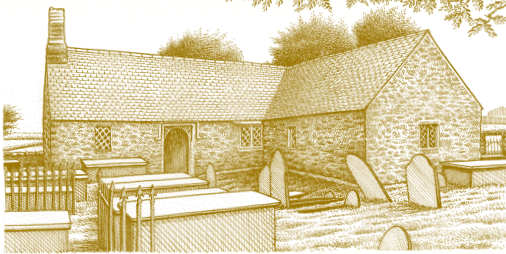
Both of these saints are likely to have lived in the 6th century. St. Ceidio's church is dedicated to Ceidio the son of Caw, and is located in an almost circular cemetery. Llantrisant old church is dedicated to three saints; St. Gafran, St. Ieuan and St. Sannan. Though there are few records of these saints, Sannan has been described as 'a bosom friend of St. David'.

THE WALKS

	CEIDIO	SANNAN
Start/Finish Point:	Llyn Alaw Visitor Centre for both	
Time needed (Hours):	5½	4½
Walk Length (Miles):	11	9
Grade of Walk:	Challenging	Challenging
Maps: OS Pathfinder 734/735, OS Explorer 262/263		

SERVICES: Ceidio's walk - Llanerch-y-medd has shops, pubs, PO, toilets and garage. Sannan's walk - Elim and Llanddeusant have phone boxes, Llynnon mill has toilets, café and shop open seasonally.

Llantrisant Old Church
Hen Eglwys Llantrisant

SANT CEIDIO & SANT SANNAN

Mae'n debygol y bu'r ddau Sant yn byw yn y 6ed ganrif. Mae Eglwys Sant Ceidio wedi ei chysegru i Ceidio mab Caw, ac fe'i lleolir mewn mynwent gron. Cysegrwyd hen eglwys Llantrisant i dri sant: Sant Gafran, Sant Ieuan a Sant Sannan. Er mai prin yw cofnodion o'r tri sant, disgrifiwyd Sannan fel 'cyfaill mynwesol i Dewi Sant'.

Y TEITHIAU

	CEIDIO	SANNAN
Man Cychwyn/Gorffen:	Canolfan Ymwelwyr Llyn Alaw i'r ddwy	
Amser (Oriau):	5½	4½
Hyd (Milliroedd):	11	9
Graddfa:	Sialens	Sialens
Mapiau: OS Pathfinder 734 / 735, OS Explorer 262 / 263		

GWASANAETHAU: Taith Ceidio - ceir siopau, tafarndai, Swyddfa Bost, toiledau a modurdu yn Llanerchymedd. **Taith Sannan** - mae ffôn yn Elim a Llanddeusant, ac mae toiledau, caffi a siop ar agor yn dymhorol ym Melin Llynnon.

PLACES OF INTEREST

LLYN ALAW

Created in 1966 with the construction of three dams, this 777 acre reservoir greatly increased Anglesey's domestic water supply. As well as supplying the people of Anglesey with water, Llyn Alaw supports the highest wildfowl population of any inland water in Wales. Facilities at Llyn Alaw include parking and toilets, a Visitor's Centre, picnic sites, bird hides (no dogs allowed). Also there are parking and toilet facilities for people with a disability, and a short walk and picnic area.

VILLAGE OF LLANNERCH-Y-MEDD

Llanerch-y-medd; 'glade of the Mead' has been famed in the past for its markets and cobblers. Markets were recorded here from the 1300s, and until the 1900s this was one of the island's principal venues. It is reputed that in 1832 there were 250 bootmakers here, due probably to the copper industry at nearby Parys Mountain.

Llanerch-y-medd was also known for its musicians in the 19th century, and many prizes were won at the National Eisteddfod by harpists from here.

VILLAGE OF LLANDEUSANT

The name Llanddeusant means 'religious enclosure of two Saints'. The two saints dedicated here are St. Marcellus and St. Marcellinus. As the names suggest these are not Celtic saints, but were Bishops of Rome martyred in the 4th century.

LLYNNON WINDMILL AND HOWELL WATERMILL

Nearly 50 windmills were erected on Anglesey during the 18th and 19th centuries. However, in the 11th century most of Anglesey's mills were water powered. Since Anglesey is relatively flat, millponds were constructed to provide a regular water supply sufficient to drive the waterwheel. Llynnon windmill, and Howell watermill, both lovingly restored in the 1970s are fine examples of the mills that were typically seen all over Anglesey in days gone by.

LLEFYDD DIDDOROL

LLYN ALAW

Fe'i crëwyd ym 1966 gyda chodi tri argae, ac fe gnyddwyd cyflenwad dŵr domestig Ynys Môn yn sylweddol gan y gronfa ddŵr 777 erw hon. Ynghyd â chyflenwi pobl Ynys Môn â dŵr, mae Llyn Alaw yn cynnal y boblogaeth adar hela uchaf o unrhyw ddr mewndirol yng Nghymru.

Mae cyfleusterau Llyn Alaw yn cynnwys manau parcio a thoiledau, Canolfan Ymwelwyr, safleoedd picnic, gwylfa adar (ni chaniateir cŵn). Mae yno hefyd gyfleusterau parcio a thoiledau i'r anabl, ynghyd â thai th gerdded fer a safle picnic.

LLANNERCH-Y-MEDD

Roedd 'Llanerch-y-medd' yn enwog yn y gorffennol am ei farchnadoedd a'i gryddion. Cofnodwyd marchnadoedd yma o'r 1300au,

a, hyd at yr 1900au, hwn oedd un o brif leoliadau yr ynys. Tybir bod yma 250 o gryddion ym 1832, mae'n debyg oherwydd y diwydiant copr gerllaw ar Fynydd Parys. Yn yr 19eg ganrif roedd Llanerch-y-medd hefyd yn adnabyddus am ei gerddorion, ac enillwyd llawer o wobrau yn yr Eisteddfod Genedlaethol gan delynorion oddi yma.

LLANDEUSANT

Ystyr yr enw Llanddeusant yw 'caeadle crefyddol dau sant'. Y ddau sant a gysegrwyd yma yw Sant Marcellus a Sant Marcellinus. Fel y mae eu henwau'n awgrymu, nid seintiau Celtaidd mo'r rhain, ond Esgobion Rhufain a ferthyrwyd yn y 4ydd ganrif.

MELIN LLYNNON A MELIN HOWEL

Codwyd bron i 50 o felinau gwynt ar Ynys Môn yn ystod yr 18fed a'r 19eg ganrif, ond yn ystod yr 11eg ganrif roedd y rhan fwyaf o felinau yr ynys yn cael eu gyrru gan ddŵr. Gan bod Ynys Môn yn gymharol wastad, adeiladwyd pyllau melin i gyflenwi dŵr yn rheolaidd i yrru'r olwyn ddŵr. Mae melin wynt Llynnon a melin ddŵr Howel, a adferwyd yn ofalus yn ystod yr 1970au, yn esiamplau arbennig o'r melinau a welwyd dros Ynys Môn mewn dyddiau gynt.

Cyngor Sir Ynys Môn County Council

Tilda Hagerthy